

Dr. iur. Gion Ruduolf Mohr : 1885-1956

Autor(en): **Schorta, Andrea**

Objekttyp: **Obituary**

Zeitschrift: **Annalas da la Societad Retorumantscha**

Band (Jahr): **71 (1958)**

PDF erstellt am: **14.08.2024**

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Dr. iur. Gion Ruduolf Mohr

1885—1956

dad Andrea Schorta

Per üna biografia extaisa e profuonda da sar Gion Ruduolf Mohr da Susch, nat ils 18 avrigl 1885 a Zernez e mort ils 12 favrer 1956 a Cuaira, nun ais amo gnü il dret mumaint. Pür vis d'üna distanza chi metta mincha detagl in sia güsta proporziun cul retrat inter, survgnirà la persunalità da quaist remarchabel Engiadinais seis dret profil. Nossas pacas lingias vuessan be esser ün act da pia alگردanza per ün cumpatriot ed ami.

Cur cha Gion Ruduolf Mohr cumanzet seis viadi tras quaist muond, Zernez, ch'el in prüvadas discussiuns nomnaiva «nos Zernez», s'avaiva malapaina adoza our da la tschendra dal schnuaivel fö dals 5 settember 1872. Tanter las spaziusas chasas novas giaschaivan amo qua e là sulams cun lur müraglias e vouts, sulams aint ils quals uffants giovantats sentivan amo la sgrischur dal terribel incendi. L'«an dal fö» ed il prüvè temp «avant il fö» han occupà eir a sar Gion Ruduolf fin a seis ultims dis. El savaiva da quintar detagls da las sgrischusas scenas dvantadas la saira e la not dals 5 settember, detagls uschè vivs e plastics, sco sch'el ils avess gnü vis cun agens ögls.

Premurus genituors ed ün barba, Giachen Delnon, chi promo-vaiva il svilup dal mat intelligiaint dand adüna tröf a tuot sias tschient e milli dumandas, al han garanti üna sulagлива infanzia. I nun ais perque da's far da strani scha'ls set ans ch'el passantet alura a Cuaira sco gimnasiast sun stats a medem temp ans d'increschantüna per seis Zernez, sia glied, seis prümaran vi sül Plan Schivo.

Duos persunalitats da Zernez han gnü part decisiva vi da la fuormaziun intellectuala e da sentimaint dal giuven: ravarenda Otto Guidon, il predichant ed oratur da rara grandezza, e güdisch federal Andrea Bezzola. Fin a sa mort sar Gion Ruduolf conservet il quadern

da tschairada naira aint il qual el avaiva notà cun bel man l'intera instrucziun da confirmands; fin a seis ultims dis eir' el in cas da repeter inters tocs da predgias, discuors festals o eir be sentenzas occasiunalas dal ravarenda Guidon. Il güdisch federal Andrea Bezzola avaiv' el bainschi cugnuschü da mattet, l'importanza da quaist poet, schurnalist e politiker mort dal 1897 imprendet el però a stimar pür da scolar chantunal a Cuaira, ingio cha'l giuvnot ha scuvert pass a pass las bellezzas da l'art poetica, las chafuolezzas da las ciencias moralas in general, ma eir l'importanza dal geni dad Andrea Bezzola in special. Diversas da sias poesias al sun statta cuffort in dis d'increschantüna e da paina.

Perche cha Gion Ruduolf Mohr as decidet pel stüdi da la giurisprudenza nu m'ais gnü dal tuot cler. Fat aise ch'el sco student a Freiburg, München e Berna eira ün paschiunà ami da l'art, ch'el as spargnaiva ils raps giò da la bocca per s'acquistar üna modesta piazza al teater, al concert, o per pudair frequentar qualche exposiziun. La lectura dals grands rapreschantants da la litteratura tudais-cha l'eira recreaziun e vair bsögn da sentimaint. Grazcha a sia memoria incunparabla as imprimaivan in seis tscharvè plets ed impissamaints uschè fich, ch'el davo ans savaiva da'ls reprodüer. Ma el avaiva ün fin sensori eir per la valur dals poets contemporans. Gerhard Hauptmann eira ün da seis scriptuors predilets. Seis drama «Die Weber» chi tratta davart il problem social chi pür massa ais dvantà in part la cuolpa da la misiergia politica da noss dis, nu restet sainz' influenza sün seis pensar pel bainstar da la povra gliעד.

Davo fini seis stüdis e davo ün cuort temp da giarsunadi e pratica in ün büro d'advocatura a Cuaira s'installat il giuven advocat l'an 1913 a San Murezzan sco associà dals frars Constant e Domenic Bezzola ed appartgnet al büro Bezzola e Mohr fin l'an 1919. Qua vezzet el il lö da cura da renomina internaziunala sül zenit da seis svilup; qua füt el eir perdütta da la catastrofa economica chi culpitt l'hotelaria e tuot que chi staiva in relaziun cun ella in conseguenza da la prüma guerra mundiala. La comunità da San Murezzan scuvert bain spert las qualitats dal giuven jurist e'l tschernit in seis cussagl cumünal ed aint illa suprastanza da la Società da cura e da trafic. Sco cunredatur da l'«Engadiner Post» nun avet el be chaschun dad exprimer cuntinuadamaing sias ideas regard a l'andamaint ed a l'administraziun dals affars publics, ma bainschi da metter in discussiun

eir dumandas da portada chantunala, federala ed internaziunala. Las reminiscenzas «Erinnerungen an meine St. Moritzer Jahre 1913—1919» cha G. R. Mohr dictet amo pacs mais ant sia mort per l'«Engadiner Post» e chi cumparittan eir sco plaschavla broschüretta and dan ün impreschiunant retrat.

L'an 1919 gnit Mohr clamà a Cuaira sco redactur dal «Freier Rätier» illa piazza da redactur Hans Jeger. Insembel cun sia consorta, duonna Tilla nata Töndury, cun la quala el eira uni daspö il 1915 in furtünada lai, e cun seis uffants bandunet el l'Engiadina e restet alura al timun da la gazetta quotidiana liberala fin l'an 1935. El eira redactur respunsabel per la part grischuna e staiva sco tal in stret contact cun ün ampel numer da correspundents in tuot las vals. Que al staiva però a cour d'exprimer eir seis agen avis in dumandas culturalas e politicas, e seis artichels gnivan stimats tant causa lur stil elegant ed original co pervia da las ideas ch'el defendevaiva.

Ils 24 november 1935 ils votants da Cuaira tschernittan a dr. Gion Ruduolf Mohr sco president da cità. Ils temps eiran noschs. Üna crisa economica avaiva sdarlossà la fundamainta da grands e pusants stadis e chaschunaiva depressiuns e dischoccupaziun eir in Svizra. Il faschissem talian e'l nazissem tudais-ch marchaivan cun frantur incunter a la guerra. La depressiun as faiva valair dapertuot. Ünguotta nu pudaiva incuraschar al redactur d'ün fögl quotidian da's metter al timun d'ün' administraziun sco quella da cità, scha na il sentimaint da dovair e respunsabilità. Titels sco «imposta pel sustegn als dischoccupats», «controlla dals predschs»; «cumischiun da mobilisaziun» chi cumparan aint il rapport annual da l'administraziun da cità da l'an 1936 (dasper problems da finanziaziun da l'Ospidal chantunal, dal provedimaint d'aua, correcziun e fabrica da vias, piazza da sport etc.) indicheschan fingià cleramaing che cuors cha'l muond pigliaiva. La tensiun va augmantand fin al 1939 cun seis pissers da raziunamaint, defaisa da l'ajer passiva, mobilisaziun, economia da guerra. Mohr s'acquista grands merits cun sias masüras socialas; la cità cumpra fingià l'an 1940 provisiuns da mangiativas in ün import da 70 000 francs. Ils dovoirs dal preschaint però nun al laschan schmanchar da's preparar per tuot las eventualitats da l'avegnir, da sgürar a la cità in tuot seis aspets ün svilup armonic e san. La fabrica da l'Ospidal chantunal, renovaziun dal «Werkhof», da la chasa da tregants al Rossboden, da la chasa da scoula Daleu etc. que sun

las ouvras chi creschan ad ögl vezzand. L'inauguraziun da la veglia «sala da cussagl» chi gnit renovada in möd uschè cumpetent, la restauraziun dals vouts da la chasa da cità (Rathaus) chi hoz dan tet a la faira da verdüra, que sun duos cas da blers chi muossan cha'l natüral artistic da G. R. Mohr nu succombet aint il curdombel da l'administraziun, da las correspundenzas, audienzas e tschantadas. Ma'l pais da grandas incumbenzas sco quella da la construcziun dal terz s-chalin da l'impraisa electrica da la Plessur, ouvra chi cuostet la bagatella dad 8 milliuns e mez, l'organisaziun da la Festa federala da tir, novs progets sainza fin, que tuot cumainza a consümar las forzas dal president chi fin l'an 1947 sta sün seis post sulet, sainza ün secretari persunal. Tuottüna G. R. Mohr as sainta amo ferm avuonda per star inavant a disposiziun da la cità sco president e sco deputà al Grand Cussagl da nos chantun Grischun, al qual el fet part da l'an 1935 fin al 1951. L'an 1944 avet el l'onur dad esser seis president.

Il dun d'oratur, dun uschè nöbel ed uschè rar, cha'l giuven Mohr avaiva admirà vi da seis magister, ravarenda Otto Guidon a Zernez, eira dat eir ad el. Ma el il cultivaiva eir instancabelmaing; sia biblioteca richa da belletristica, dad algords e biografias da grands homens cuntgnaiva eir bainquantas ouvras davart la retorica. El las avaiva stübgias. Ma mai ch'el avess tut il pled be per brigliar ün mumaint ed inchaschar ün applaus bunmarchà. Be zuond d'inrar ch'el ha improvisà ün discours public as laschand surprender dal mumaint. Scha sia vocaziun da redactur, da deputà al Grand Cussagl, da president da cità e da cussglier naziunal o eir be l'atmosfera cordiala i'l ravuogl da chars amis al obliaiva da tour il pled, schi plü suvent co brich as rechattaiva in üna giglioffa dal tschop da sar Gion Ruduolf ün bigliet cun ün pêr puonchs essenziali, ün pêr datas (scha bsögn faiva) ed eir qua o là üna formulaziun chi al paraiva adattada al mumaint. Confessand quaist seis bsögn dad esser preparà ans asgüret el üna jada vers la fin da seis dis, ch'el haja salvà bleras e bleras voutas seis palperis in giglioffa sainza tour il pled.

L'amur per l'art, pustüt per la poesia mai nu chalet tar el. Eir d'ürant ils ans dal plü grand travasch avaiv' el mantgnü la regla da leger scha pussibel mincha saira «almain üna mezz' uretta» varsaquantas paginas d'ün autur predilet, ün chapitel da qualche ouvra autobiografica e biografica. Quaist cuntin contact cun spiert, art e cultura l'inrichit in möd admirabel e fuormet seis sen artistic ed isto-

ric, uschè ch'el pudaiva servir cun ün bun cussagl eir a noss scriptuors rumantschs chi as laschaivan cussgliar dad el. Que chi fluit da sia aigna penna ha el dat a sias gazettas, il prüm a l'«Engadiner Post», alura al Rätier, al Fögl ed a la Gazzetta Ladina. Dad esser sves l'letterat o poet nu s'ha el mai insömgia.

Il quader da l'operusità da G. R. Mohr füss manglus schi nu's fess manzun da seis merits sco Rumantsch. El as laschet eleger fingià dal 1920 aint illa suprastanza da la Lia rumantscha e füt fin dal 1945 seis viceparsura, ün fidel e discret collavuratur dal president Giachen Conrad. Infarinà in tuot ils problems dal mantegniment e da la cultivaziun da nos linguach matern füt el alura il defensur ideal dals postulats da la LR aint il Cussagl naziunal. Nossa Lia avaiva preschantà l'an 1947 ün'istanza al Cussagl federal dumandand ün augmaint da la subvenziun sün 70 000 francs. In vista a las difficultats chi naschivan a la Confederaziun causa l'uorden da finanzas il Cussagl federal nun as pudet decider da correspunder interamaing al giavüsch da la LR, ma proponiva a las chambras ün agüd da 20 000 francs. Tant la Cumischiun da Finanzas co'l Cussagl dals Stadis avaiva fingià acconsenti unanimamaing a la proposta dal Cussagl federal. Adonta da quaista situaziun pac favuraivla e malgrà cha vegls e versats members dal parlamaint al scussaglian, ris-cha Mohr da defender l'istanza da la LR illa tschantada dals 10 dec. 1947.

La chosa cha Mohr sustgnaiva eira buna. Decisiv ais però stat il möd co ch'ella gnit defaisa. Al pled bain ponderà, degn ed amiaivel in sia fuorma, ma schlass in seis fundamaint il Cussagl naziunal nu pudet resister. Cun 87 cunter 47 vuschs decidet el da conceder a la LR üna subvenziun annuala da 50 000 francs. Quaista decisiun avet per consequenza üna reponderaziun dal cas aint il Cussagl da Stadis e finalmaing ün allegraivel success per la Lia rumantscha e per seis defensur, cussglier naziunal dr. Mohr. Il respet e credit ch'el s'avaiva acquistà tras quaista victorgia il predestinaiva per portaparola in oters affars grischuns a Berna. La sort nun al concedit però quietant.

L'an 1950 gnit el culpi da greiva malatia chi'l büttet per ans i'l let da düras suffrentschas. L'hom da 65 ans chi per üna lunga pe-rioda da sia vita nun avaiva vulgü as schaniar, sentit dandettamaing quant inavant cha sias forzas corporalas eiran consümadadas. Ma seis spiert alert, seis optimissem e bun umur al güdaivan adüna darcheu suravi las plü greivas uras. Seis amis nu mancaivan da'l visitar il

prüm a l'ospidal, davo in chasa. Per blets d'els as revelet pür in quaists ans la natüra ed il character da quaist Engiadinais in sia intera grandezza. Els chi suvent gnivan per il consolar, as sentivan consolats dad el in lur agens fastidis. Sias blerischmas chartas il prüm scrittas cun man tremblant, davo dictadas a sia pissersusa duonna giaivan da preferenza tar qualchün chi eira svesch sofferent. Uschè que ch'el avaiva retschevü in sia vita uschè bundantamaing, amicizcha e fidelità, que rendet el in quaists ultims ans dubla- e triplamaing.

Per la celebrazion funebra chi avet lö ils 15 favrer aint illa baselgia da San Martin a Cuoiras as radunet üna granda raspada gnüda nanpro da tuottas varts. In ün di da bischa e dschiervezza la terra dal sunteri giò Daleu as lovet sün seis vaschè.